

М. А. Дем'янчук

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

БАГАТОФАКТОРНА МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ (ППП) ВІД ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Одним із ключових завдань, які покладені на державу є регулювання та подальше удосконалення податкової системи. В залежності від того, які податки входять до її складу, досягається певний рівень наповненості бюджету фінансовими ресурсами та виконання державними органами влади їх повноважень [1]. Податки на державному рівні грають роль певного важеля економічного розвитку і можуть розглядатися як інструмент вилучення фінансових ресурсів задля забезпечення виконання покладених на державу функцій. Специфічне значення з усіх податків займають ті, що стягуються з прибутків або доходів громадян. Одним з таких є податок на прибуток підприємств (ППП). Значущість цього податку проявляється в тому, що саме він займає ключове місце серед наповнювачів державної скарбниці та регуляторів соціально-економічного розвитку країни.

Дослідженнями в сфері справляння ППП та його податковим планування займається велика кількість вітчизняних та закордонних вчених, проте недостатньо дослідженими залишаються питання з приводу побудування багатофакторної моделі залежності податкових надходжень ППП від основних показників діяльності підприємств, що і є метою роботи.

Наразі ППП має широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності, а держава може за допомогою цього податку стимулювати поживавлення інвестиційної та інноваційної діяльності, а також розвиток конкурентних відносин, необхідність вирішення таких питань як дослідження прямого та опосередкованого впливу податків на розвиток підприємств набуває особливої вагомості у сучасних умовах [2]. Динаміка мобілізації ППП до зведеного бюджету України представлено у табл. 1.

Доходи зведеного бюджету України за статтями у 2010–2017 р.р.

Роки	Усього (без урахування міжбюджетних трансфертів), млн. грн.	у тому числі					Цільові фонди
		Податкові надходження			Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Кошти від закордонних країн і міжна- родних організацій
		всього	з них пода- ток на прибуток підприємств	у % від ВВП			
2010	314 506,25	234 447,75	40 359,07	3,74	73 836,96	3 143,23	2 772,67
2011	398 553,58	334 691,90	55 096,98	4,24	60 003,65	2 347,53	1 029,14
2012	445 525,27	360 567,22	55 793,02	3,97	80 923,32	2 985,76	826,11
2013	442 788,69	353 968,12	54 993,85	3,75	84 981,02	1 636,96	673,31
2014	456 067,30	367 511,90	40 201,50	2,53	80 612,80	2 015,80	543,90
2015	652 031,00	507 635,90	39 053,20	1,96	140 154,40	1 799,50	558,90
2016	782 748,50	650 781,70	60 223,20	2,52	125 391,90	1 594,00	782,80
2017	1 016 788,30	828 158,80	73 396,80	2,46	154 370,90	2 160,50	30 467,00

Джерело: сформовано автором на основі даних [3].

Дані таблиці свідчать про щорічний спад податкових надходжень ППП в загальному обсязі доходів зведеного бюджету України. Так, у 2010 р. ППП складає 12,83 % в загальному обсязі зведеного бюджету, однак у 2017 р. даний показник знизився на 5,61 %. Негативну тенденцію також має частка податкових надходжень ППП у ВВП країни: у 2010 р. він становить 3,74 %, а вже у 2016 р. – 2,46 %. Все це свідчить про ухилення підприємств від сплати цього податку, що вимагає від держави кардинальних змін у податковій політиці з метою підвищення податкової культури вітчизняних підприємств. Для підтвердження факту прибутковості вітчизняних підприємств проаналізуємо динаміку чистого прибутку (табл. 2).

Таблиця 2

Чистий прибуток (збиток) підприємств у 2010–2017 р.р.

Роки	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
2010	13 906,1	57,3	155 197,6	42,7	141 291,5
2011	67 797,9	63,5	208 896,3	36,5	141 098,4
2012	35 067,3	63,0	210 607,6	37,0	175 540,3
2013	-22 839,7	65,0	179 259,6	35,0	202 099,3
2014	-590 066,9	65,5	202 704,5	34,5	792 771,4
2015	-373 516,0	73,3	352 980,4	26,7	726 496,4
2016	28 583,4	73,0	397 147,6	27,0	368 564,2
2017	181 692,7	72,5	514 969,5	27,5	333 276,8

Джерело: сформовано автором на основі даних [4].

Динаміка основних показників, які обрані для дослідження впливу на розмір податкових надходжень від податку на прибуток підприємств, представлена в табл. 3. Між всіма обраними показниками існує позитивна кореляційна залежність (табл. 4), що свідчить про зростання податкових надходжень від податку на прибуток підприємств при зростанні всіх інших показників. Висока позитивна кореляційна залежність спостерігається між податковими надходженнями від податку на прибуток підприємств та обсягом реалізованої продукції (0,7088), а також чистим прибутком (збитком) (0,7488). Середня кореляційна залежність спостерігається між податковими надходженнями від податку на прибуток підприємств та власним капіталом підприємств (0,3072).

Таблиця 3

Динаміка основних показників, що впливають на податкові надходження від податку на прибуток підприємств

Роки	Податок на прибуток підприємств, млн. грн.	Власний капітал підприємств, млн. грн.	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, млн. грн.	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.
2010	40 359,1	1 426 711,6	3 366 228,2	13 906,1
2011	55 097,0	1 586 284,7	3 991 239,4	67 797,9
2012	55 793,0	1 904 940,2	4 203 169,6	35 067,3
2013	54 993,8	1 950 374,9	4 050 215,0	-22 839,7
2014	40 201,5	1 480 658,0	4 170 659,9	-590 066,9
2015	39 053,2	2 288 741,4	5 159 067,1	-373 516,0
2016	60 223,2	2 445 803,7	6 237 535,2	29 705,0
2017	73 396,8	1 911 696,5	7 584 861,3	181 692,7

Джерело: сформовано автором на основі даних [3-4].

Таблиця 4

Кореляційна залежність основних показників, що впливають на податкові надходження від податку на прибуток підприємств

Показники	Податкові надходження від податку на прибуток підприємств	Власний капітал підприємств	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств	Чистий прибуток (збиток)
Податкові надходження від податку на прибуток підприємств	1	0,307216	0,708789	0,748844
Власний капітал підприємств	0,307216	1	0,584219	0,111929
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств	0,708789	0,584219	1	0,286616
Чистий прибуток (збиток)	0,748844	0,111929	0,286616	1

Джерело: сформовано автором на основі даних [3-4].

Скориставшись статистичним методом множинної регресії, автором побудовано багатофакторну модель залежності податкових надходжень від податку на прибуток підприємств (ПН_{ппп}) від обраних показників, яка виражена 3-мірною площиною та має вигляд:

$$\text{ПН}_{\text{ппп}} = 36627,70031 - 0,00367 \cdot \text{ВК} + 0,00513 \cdot Q + 0,02699 \cdot \text{ЧП}(З), \quad (1)$$

де ВК – власний капітал підприємства;

Q – обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємством;

ЧП(З) – чистий прибуток (збиток) підприємства.

З рівняння видно, що нахил площини у напрямі власного капіталу підприємства (-0,00367) представляє негативну чутливість податкових надходжень від податку на прибуток підприємств, тобто при зростанні вартості власного капіталу підприємств податкові надходження від податку на прибуток підприємств будуть зменшуватись. Нахил площини у напрямі обсягу реалізованої продук-

ції (товарів, послуг) підприємствами (+0,00513) і чистого прибутку (збитку) підприємства (+0,02699) представляє позитивну чутливість податкових надходжень від податку на прибуток підприємств, тобто при зростанні вказаних показників податкові надходження від податку на прибуток підприємств будуть також збільшуватись. При цьому достовірність отриманої моделі складає 0,8351, а стандартна похибка – 6418,27. Для більш наочного зображення отриманої моделі представимо фактичні та розрахункові значення міграційного приросту (скорочення) на рис. 1 у вигляді графіків, для того, щоб показати відмінність, тобто помилку моделі.

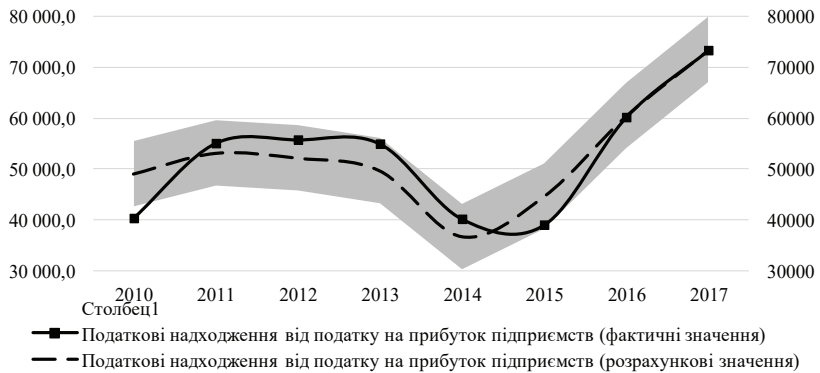

Рис. 1. Фактичні та розрахункові значення податкових надходжень від податку на прибуток підприємств

Джерело: побудовано автором.

Таким чином, для протидії тінізаційним явищам в країні, корупційним тенденціям, фінансовим махінаціям та різного роду маніпулятивним діям щодо законодавчих нормативно-правових актів необхідним є загальне об'єднання представництв державних органів в цій галузі, що в подальшій перспективі дасть змогу посилити рівень результативності розкриття податкових правопорушень і більш повне наповнення державного бюджету України.

Література:

1. Дем'янчук М. А. Дослідження зв'язку між макроекономічними показниками розвитку країни та податковими надходженнями / М. А. Дем'янчук, Н. Д. Маслій // Економічний форум : науковий журнал. – Луцьк, 2017. – Випуск 1/2017 – С. 15–22.
2. Дем'янчук М. А. ППП як сукупність важелів впливу на розвиток підприємства / М. А. Дем'янчук, М. С. Осіпова // Проблеми економіки. – 2018. – №1 (35). С. – 287 – 293.
3. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Державна служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.